

SPRAVEDLNOST NÁHRADY NÁKLADŮ ŘÍZENÍ

ADAM PTAŠNIK

Ekonomická fakulta, VŠB-TU Ostrava, Česká republika

Abstrakt v rodném jazyce

Příspěvek se zamýšlí nad spravedlností náhrad nákladů řízení. Nejčastější zásada, podle které se náhrada nákladů řídí, je zásada úspěchu. Problém nastává v případě částečného úspěchu, kdy je třeba náhradu nákladů rozdělit. Příspěvek se zabývá možnými metodami tohoto rozdělení a srovnává je z hlediska spravedlnosti. Mezi nimi metodou, která se používá v soudní praxi a prokazuje, že není metodou správnou.

Klíčová slova v rodném jazyce

Náklady řízení, náhrada podle poměru úspěchu, sporné řízení.

Abstract

This article aims on justice in proceeding costs compensation. Principle of success is the most used principle for costs compensation. The problem is when there is only partial success. The compensation has to be divided. The article deals with possible methods of the division and compares them from the justice point of view. One of these methods is the one used in judicial praxis and the article demonstrate that it is not the right one.

Key words

Proceeding costs, cost compensation according success ratio, proceeding.

Náhrada nákladů řízení je oblast, ve které se příliš nebádá. Podle mého názoru je nezaslouženě přehlížena, protože ve sporech jde především o meritum věci a náhrada nákladů řízení, přestože je součástí drtivé většiny rozhodování sporů, je pouze vedlejší záležitost. Samotné rozhodování o náhradě nákladů fakticky provádějí nikoli přímo soudci, ale běžní zaměstnanci kanceláře soudu. Stejně tak v advokátních kancelářích tuto záležitost řeší většinou advokátní koncipienti, nikoli advokáti. Praxe tedy neodhalí nedostatky právní úpravy nebo jejího výkladu. V tomto příspěvku se pokusím nastínit jeden vybraný problém týkající se náhrady nákladů řízení. Slovo „spravedlnost“ nebudeme dále rozvádět (jistě by nestačil rozsah příspěvku), ale budeme ho chápat intuitivně, jako „správnost“ nebo „rovnost stran“.

Náklady řízení jsou zejména soudní poplatek, odměna za zastupování, hotové výdaje oprávněného, hotové výdaje zástupce, náklady důkazů, apod. Placení nákladů řízení je ovládáno zásadou zájmovou. Znamená to, že náklady si během řízení platí každý sám – tedy ten, v jehož zájmu vznikly. Jelikož během řízení není známo, jestli je žaloba podána důvodně, nebo ne (na čí straně je právo), jeví se rozdělení nákladů dle této zásady v této fázi jako spravedlivé. Nicméně, jakmile soud nalezne právo a komu svědčí, popř. zjistí, které náklady neměly vzniknout, je třeba o nákladech rozhodnout jinak. K tomuto účelu směřuje institut náhrady nákladů řízení.

Náklady se hradí podle zásad zavinění, podle okolností případu, podle druhu řízení (např. v nesporných řízeních se nehradí), ale nejčastěji podle úspěchu (pouze ve sporných řízeních). Právě problémem při aplikaci této poslední jmenované zásady se budeme zabývat v příštím textu, a to v případě pouze **částečného úspěchu**.

Postup při částečném úspěchu upravuje zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění (dále jen „OSŘ“) v § 142 odst. 2 a 3 takto:

§ 142 odst. 2: „Měl-li účastník ve věci úspěch jen částečný, soud náhradu nákladů poměrně rozdělí, popřípadě vysloví, že žádný z účastníků nemá na náhradu nákladů právo.“

§ 142 odst. 3: „I když měl účastník ve věci úspěch jen částečný, může mu soud přiznat plnou náhradu nákladů řízení, měl-li neúspěch v poměrně nepatrné části nebo záviselo-li rozhodnutí o výši plnění na znaleckém posudku nebo na úvaze soudu.“

Zatímco odst. 3 řeší bagatelní neúspěchy (není třeba k nim přihlížet), podstatný je odst. 2., který uvádí 2 možné postupy:

1. soud náhradu nákladů poměrně rozdělí,
2. popřípadě vysloví, že na náhradu nákladů nemá právo nikdo.

V prvním bodě je podstatné slovo „poměrně“, kdy je třeba najít správný postup rozdělení, ve druhém pak „popřípadě“, kdy je třeba odhalit, kdy na náhradu nákladů nemá nikdo právo.

Nejdříve se budeme věnovat poměru rozdělení. Ukážeme si na praktickém příkladě 3 různé metody rozdělení:

Hodnota sporu je 1000,- Kč. Účastník A je úspěšný v 600,- Kč, druhý (B) pak ve 400,- Kč. Poměr úspěchů účastníků je tedy 600:400, tj. 3:2. Účastník A účelně vynaložil 9000,- Kč, účastník B 1000,- Kč. Musíme si uvědomit, že v praxi jsou náklady účastníků mnohdy rozdílné. Častěji má vyšší náklady žalobce, neboť nese břemeno tvrzení (a s tím související náklady návrhu), důkazní břemeno (a náklady důkazů) a cestovní náklady, protože místně příslušným je obecný soud žalovaného.

Podle první metody (metoda A) se podle poměru úspěchů budou rozdělovat náklady obou účastníků, tedy jejich součet (10000,- Kč). Účastník A by tedy měl dostat nahrazeno 6000,- Kč, účastník B 4000,- Kč. Při započtení náhrad tak účastník B má povinnost uhradit účastníkovi A 2000,- Kč.

Metoda B rozděluje pouze náklady úspěšnějšího účastníka (9000,- Kč), náklady druhého účastníka nebere vůbec v úvahu. Účastník A podle poměru úspěchu by tedy měl dostat nahrazeno 5400,- Kč, účastník B 3600,- Kč. Při započtení náhrad tak účastník B má povinnost uhradit účastníkovi A 1800,- Kč.

Pomocí metody C se rozdělují opět náklady obou účastníků, nikoli však její součet. Předpokládá, že každý účastník by měl dostat nahrazeny **své** náklady řízení, a to podle svého úspěchu (samozřejmě v případě částečného úspěchu nikoli všechny). Účastník A tak má právo na náhradu tří pětín svých nákladů, tedy 5400,- Kč, účastník B dvou pětín, tedy 400,- Kč. Ve výsledku tedy má účastník B uhradit účastníkovi A 5000,- Kč.

Pro srovnání uvedených metod zbývá dopočítat „bilanci“ účastníků. Tedy, jaké **konečné náklady** po započítání zaplacené nebo obdržené náhrady účastník nese. Metody podle bilance srovnáme v následující tabulce:

	Účastník A	Účastník B

	Účastník A	Účastník B
Úspěch	600,- Kč	400,- Kč
Náklady	9000,- Kč	1000,- Kč
Bilance – metoda A	7000,- Kč	3000,- Kč
Bilance – metoda B	7200,- Kč	2800,- Kč
Bilance – metoda C	4000,- Kč	6000,- Kč

Dle metody A se započítávají také náklady méně úspěšného účastníka, tudíž úspěšnější účastník dostane vyšší náhradu, pokud druhý účastník sám měl vyšší náklady. Pro tento fakt se tato metoda nejeví jako spravedlivá.

Metoda B nebere ohled na náklady méně úspěšného účastníka. Proti právu na náhradu nákladů úspěšnějšího účastníka se tedy započítává právo na náhradu nákladů druhého účastníka vycházející z nákladů účastníka prvního bez ohledu na to, jaké skutečné náklady méně úspěšný účastník vynaložil. Můžeme se tedy dostat do situace, kdy úspěšnějšímu účastníkovi, který nesl velmi vysoké náklady na bránění svého práva, avšak jej částečně neubráníl, bude citelně snižené právo na náhradu nákladů, přestože druhý účastník téměř žádné náklady nevynaložil (neměl „zásluhu“ na svém úspěchu). Ani toto řešení se tedy nejeví jako spravedlivé.

Metoda C vychází z nákladů obou účastníků. Každý účastník by měl získat náhradu **svých** nákladů podle poměru **svého** úspěchu. Z tabulky bilancí je patrné, že v konečném důsledku nesou účastníci náklady odpovídající jejich úspěchu (úspěšnější účastník nese nižší náklady, zatímco méně úspěšný náklady vyšší), což nejvíce odpovídá spravedlivému rozložení nákladů.

Také posledně uvedená metoda může vést k ne zcela spravedlivým závěrům. V případě ne příliš odlišné úspěšnosti (oba účastníci byli téměř stejně úspěšní) a mnohem vyšších nákladů méně úspěšného účastníka dojde k tomu, že úspěšnější účastník by měl hradit náklady méně úspěšného účastníka. Tento nedostatek lze odstranit aplikací druhého zákonného postupu rozdělení náhrady nákladů řízení. Soud v tomto případě může vyslovit, že nemá nikdo právo na náhradu nákladů řízení. Dospěli jsme tedy k tomu, co znamená podmínka „popřípadě“ – musí být splněny 2 podmínky:

1. účastník měl pouze částečný úspěch a
2. úspěšnější účastník by jinak měl hradit náklady méně úspěšnému účastníkovi.

Soudní praxe ve všech mých známých rozhodnutích používá metodu B bez jakéhokoli bližšího odůvodnění, přestože tento postup není uveden v žádném právním předpise. Stejně tak k tomuto problému přistupuje nejpoužívanější komentář (viz Literatura v závěru příspěvku). Druhý postup (bez přiznání náhrady nákladů) se v soudní praxi používá pouze v případě shodné (nebo téměř shodné) míry úspěchu účastníků.

Tento příspěvek si neklade za cíl okamžitě změnit ustálenou judikaturu, chce pouze poukázat na možné aplikační problémy v opomíjené oblasti nákladů řízení a jejich náhrad a vyvolat tak odbornou diskuzi (netvrdím, že prezentovaný názor je jediný správný), která povede k

hlubšímu zamyšlení při argumentaci v odůvodnění soudních rozhodnutí, a také k možnému postupnému zpřesnění právních předpisů.

Literatura:

- Bureš, J. a kol.: Občanský soudní řád. Komentář, Praha: C. H. Beck, 2003, 914 stran, ISBN: 80-7179-739-1
- Ptašník, A.: Automatizované zpracování právních textů, Ostrava: KEY Publishing, 2007, 167 stran, ISBN: 978-80-87071-47-2
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění

Kontaktní údaje na autora – email:

Adam.ptasnik@vsb.cz